
magister. Met deze vrijheid was het nu voorbij. Zij moesten voortaan hun vooropleiding afsluiten met een kandidaatsexamen, waarvoor het Organiek Besluit preciese eisen stelde. Deze vernieuwing berustte op het reeds geciteerde artikel 1 van het Organiek Besluit. Ook de 'kweekelingen voor den hervormde godsdienst' moesten worden opgeleid tot representanten van de geleerde stand. De Koning zag in de hervormde kerk een van de belangrijkste instrumenten om Nederland tot een eenheid te smeden en het volk te beschaven, in het bijzonder op het platteland.⁴² Dit streven werd overigens door de besturen van de hervormde kerk van harte ondersteund.

Ook in de eigenlijke theologische studie bracht het Organiek Besluit enkele wijzigingen aan. In de eerste plaats werd het leerplan aanzienlijk uitgebreid. Het Organiek Besluit somde in art. 63 vakken op, die moesten worden gedoceerd: natuurlijke godgeleerdheid, kerkelijke historie, gronden der bijbelsche uitlegkunde, dogmatiek, christelijke zedenkunde en de homiletische en pastorale wetenschap. Weliswaar behield de dogmatiek haar plaats, maar zij moest nu de natuurlijke godgeleerdheid naast zich dulden. De kritische studie van het Oude en Nieuwe Testament en de bijbelse theologie, die waren samengevat in 'gronden der bijbelsche uitlegkunde', veroverden spoedig een belangrijke plaats in de faculteit en drongen de dogmatiek terug. Zo institutionaliseerde het Organiek Besluit de wetenschappelijke vernieuwingen, die aan het eind van de achttiende eeuw vanuit de artesfaculteit in de theologie waren binnengedrongen. In art. 63 werd ook bepaald dat deze zes vakken over de theologische hoogleraren (drie in Utrecht en in Groningen, vier in Leiden) moesten worden verdeeld. Zij konden dus niet langer, zoals vóór 1795, allemaal hun eigen dogmatisch systeem doceren, zodat ook daardoor de dogmatiek veel van haar betekenis verloor.

In de tweede plaats bood het Organiek Besluit de hoogleraren de ruimte hun onderwijs met andere vakken uit te breiden (art. 62). Daarvan maakten zij al spoedig gebruik. Zo onderwees de Leidse hoogleraar Clarisse al in de jaren 1820 de 'theologische encyclopaedie en methodologie', vakken die in het Organiek Besluit ontbraken, maar die in het Koninklijk Besluit van 1816 voor de lutherse kweekschool wel werden genoemd. Deze vakken stamden uit Duitsland. In het begin van de jaren 1830 begon H. J. Royaards met colleges kerkrecht in Utrecht, in 1841 P. Hofstede de Groot met zendingsgeschiedenis in Groningen en in het begin van de jaren 1850 J. H. Scholten met godsdienstwijsbegeerte en godsdienstgeschiedenis in Leiden.

Door deze twee wijzigingen veranderde geleidelijk aan de sfeer binnen de theologische faculteit. De hoogleraren begonnen een mo-

42. Daarom moesten de theologiestudenten tot 1831 voor de toelating tot het proponentsexamen zelfs een testimonium in de landhuishoudkunde overleggen.